

УДК 338.31

**Григораш О.В.**  
кандидат економічних наук,  
доцент кафедри державних,  
місцевих та корпоративних фінансів  
Університету митної справи та фінансів

**Булигіна Д.О.**  
студентка  
Університету митної справи та фінансів

## ФАКТОРИ ПІДВИЩЕННЯ ЕФЕКТИВНОСТІ ДІЯЛЬНОСТІ ПІДПРИЄМСТВ

### АНОТАЦІЯ

У статті охарактеризовано сутність ефективності як економічної категорії та розглянуто основні фактори, які здійснюють вплив та визначають її. Надано рекомендації щодо підвищення економічної ефективності фінансово-господарської діяльності підприємств за рахунок оптимізації використання їх внутрішніх резервів.

**Ключові слова:** ефект, економічна ефективність, ефективність виробництва, результативність, фінансово-господарська діяльність.

### АННОТАЦИЯ

В статье охарактеризована сущность эффективности как экономической категории и рассмотрены основные факторы, которые оказывают влияние и определяют ее. Представлены рекомендации по повышению экономической эффективности финансово-хозяйственной деятельности предприятий за счет более полного использования их внутренних резервов.

**Ключевые слова:** эффект, экономическая эффективность, эффективность производства, результативность, финансово-хозяйственная деятельность.

### ANNOTATION

The article describes the essence of efficiency as an economic category and considers the main factors that influence and define it. Recommendations to improve the economic efficiency of financial and economic activities of enterprises due to optimize using of their internal reserves are provided.

**Key words:** effect; economic efficiency; production efficiency; effectiveness; financial and economic activity.

**Постановка проблеми.** На сучасному етапі економічного розвитку забезпечення ефективності виробництва та конкурентоспроможності продукції забезпечується за умови комплексного аналізу фінансово-господарської діяльності вітчизняних підприємств. Оперативне управління активами і пасивами підприємства, досягнення високих кінцевих результатів, забезпечення фінансової стабільності і належного іміджу підприємства можливе лише у разі реальної оцінки ефективності фінансово-господарської діяльності суб'єкту господарювання незалежно від форми власності та виду діяльності. Для практичного розв'язання завдань управління ефективністю важливого значення набуває класифікація резервів підвищення ефективності та детальний аналіз їх значення для підприємства. Саме тому комплексне вирішення проблеми пошуку можливих шляхів підвищення ефективності роботи підприємств є надзвичайно актуальним завданням.

**Аналіз останніх досліджень і публікацій.** Важливий внесок у дослідження проблеми підвищення ефективності діяльності підпри-

ємств зробили вітчизняні науковці, серед яких: В. Андрійчук, О. Воронін, М. Кісіль, Т. Шматковська, І. Бойчик, С. Покропивний, І. Ковальчук та інші.

Однак нестабільність та невизначеність сучасних економічних умов функціонування підприємств потребує подальшого дослідження і визначення адекватних шляхів стабілізації та можливого підвищення ефективності їхньої роботи.

**Формулювання цілей статті.** Дослідження основних шляхів підвищення ефективності фінансово-господарської діяльності підприємств у сучасних умовах господарювання.

**Виклад основного матеріалу дослідження.** Термін «ефективність» (від лат. *efficientia*) є похідним від терміна «ефект», що в перекладі означає виконання, результат певної причини або дії. Але сам по собі ефект не дає відповіді на запитання: якою ціною одержаний цей результат. Тому категорію ефективності можна вимірювати як співвідношення між результатом і витратами (ресурсами), що його зумовили [1].

На основі визначення поняття «ефективність» характеризуємо її формулою (1):

$$\text{Ефективність} = \frac{\text{Ефект (Результат)}}{\text{Ресурси (Витрати)}} \quad (1)$$

По-перше, під час визначення економічної ефективності ресурси і результати можуть мати як вартісну, так і натуральну форму. По-друге, ресурси в розрахунках можуть братися як сукупні або ж як окремі елементи. По-третє, в процесі розрахунку ефективності залежно від поставленої мети можливо використовувати різні види кінцевих результатів, які між собою відрізняються за економічним змістом. Таким чином, економічна ефективність може мати різні форми прояву [3].

Таким чином, для виміру ефективності необхідно мати кількісно виражені ефект (результат) і ресурси (витрати). Чим більший ефект на одиницю ресурсів (витрат), тим вища ефективність відповідного процесу, дії, і навпаки.

Головною метою оцінки ефективності діяльності підприємства є виявлення можливості його подальшого розвитку, визначеного за результатами повного аналізу фінансово-господарської діяльності. Тому найважливішим завданням функціонування сучасного підпри-

емства є підвищення ефективності його фінансово-господарської діяльності за рахунок оптимізації використання його внутрішніх резервів та системне розроблення шляхів підвищення ефективності діяльності. Під шляхами підвищення ефективності діяльності підприємства розуміють сукупність конкретних заходів щодо покращення організації виробництва [2].

Проблема підвищення ефективності діяльності підприємства полягає в забезпеченні максимально можливого результату на кожну одиницю затрачених трудових, матеріальних, фінансових та інших ресурсів. Тому критерієм ефективності виробництва в макроекономічному масштабі є зростання продуктивності суспільної праці.

Взаємодія трьох визначальних чинників постійно регулює процес виробництва на будь-якому підприємстві. Цими чинниками є: персонал (робоча сила), праця та предмети праці. Використовуючи наявні засоби виробництва, персонал підприємства виробляє суспільно корисну продукцію або надає виробничі й побутові послуги. Таким чином, з одного боку, мають місце затрати живої та уречевленої праці, а з іншого – результати виробництва (діяльності), які залежать від масштабів застосовуваних засобів виробництва, кадрового потенціалу та рівня його використання.

Перш ніж перейти до опису основних можливих шляхів підвищення ефективності діяльності підприємства, слід навести характеристики факторів, які чинять вплив на економічну

ефективність господарської діяльності підприємства (рис. 1).

Характеризуючи фактори впливу на ефективність фінансово-господарської діяльності, доцільно розмежувати їх на внутрішні та зовнішні. Внутрішні залежать від результативності роботи управлінського персоналу і колективу підприємства, виражають результати діяльності підприємства, а зовнішні кількісно визначають рівень використання виробничих і фінансових ресурсів.

Крім того, від організаційно-правової форми власності залежать інвестиційна привабливість господарюючого суб'єкта, масштаби й обсяги виробництва продукції, а також рівень контролю за якістю управлінських рішень. Від кваліфікації управлінського персоналу і трудових ресурсів залежать рівень продуктивності праці, ефективність і якість організації виробничо-господарських процесів на підприємстві, спроможність до розширення виробництва й одержання додаткового прибутку. Слід відмітити досить суттєвий фактор наявності і доступності сировинних баз, адже нестача сировини приведе до повної зупинки виробничого процесу. Рівень забезпеченості основними засобами, наявність оборотних коштів для проведення поточного і капітального ремонтів, модернізації, а також закупівлі сучасного обладнання також відіграє важливу роль у ефективності виробничої діяльності підприємства.

Серед зовнішніх факторів слід виділити вплив природно-кліматичних умов. Випуск го-



**Рис. 1. Фактори, які здійснюють вплив на економічну ефективність господарської діяльності підприємства**

Джерело: складено автором на основі [2]

тової продукції повинен бути підтверджений попитом на ринку, а також наявністю платоспроможного споживача, який має досить фінансових ресурсів, щоб її придбати. Доступність до кредитних ресурсів, а також наявність потенційних інвесторів дасть підприємству змогу розширити обсяги виробництва продукції, а також провести модернізацію, реконструкцію, переоснащення виробничих потужностей, закупити нове обладнання і технології. Державна підтримка також відіграє суттєву роль, оскільки допомагає спростити податкове навантаження, розрахунки з бюджетами різних рівнів.

Таким чином, основними чинниками підвищення ефективності виробництва підприємства є підвищення рівня його технічного оснащення, підвищення якості управління, організації виробництва і праці, оптимізація обсягу і структури виробництва.

Основні три напрями підвищення економічної ефективності фінансово-господарської діяльності підприємств можна навести у вигляді табл. 1:

Аналізуючи дані табл. 1, доходимо висновку, що одним з основних напрямів підвищення ефективності фінансово-господарської діяльності підприємства є ресурсний, який базується на необхідності проведення детального аналізу використання наявних ресурсів та живої праці. Другим напрямом є організаційний, відповідно до якого проводиться пошук нових можливих шляхів удосконалення системи управління і підвищення ефективності тих процесів, що здійснюються на підприємстві. Третім напрямом підвищення фінансово-господарської діяльності підприємства виступає технологічний, який передбачає запровадження у процеси виробництва сучасної техніки і технологій, а також розв'язання організаційно-правових питань.

За допомогою організаційного напрямку розробляють шляхи підвищення ефективності управління процесами, які відбуваються на підприємстві. Оскільки організація виробничого процесу є важливим складником ефективності підприємства, вона є одним із резервів її підвищення. Аналіз усіх аспектів ефективності від рівня робочого місця окремого працівника до рівня підприємства загалом є не менш важливим. З огляду на специфіку діяльності вироб-

ничих підприємств, особливу увагу необхідно звертати на можливості використання масового та великосерійного виробництва, тому що такі виробництва є більш ефективними.

Оскільки більшість підприємств є технологічно відсталими, ця проблема вирішується в межах технологічного напрямку. Проблема технологічного відставання має два компоненти: матеріальний та нематеріальний. Перший передбачає оновлення та поліпшення технічної бази, другий – організаційно-правові проблеми. Отже, щоб подолати технічне та технологічне відставання, потрібно перейти на сучасні технології та запровадити систему відносин, яка називається корпоративною культурою. Оскільки найпереводіші компанії з тривалим досвідом роботи мають таку систему, її треба запозичувати.

За допомогою ресурсного напрямку слід аналізувати ефективність використання наявних матеріальних та трудових ресурсів. При цьому потрібно враховувати рівень завантаження обладнання, структуру собівартості продукції, а також частку амортизації, матеріальних витрат, витрат на оплату праці. Всі показники варто аналізувати в динаміці, а також порівнювати з показниками найближчих конкурентів, якщо є така можливість [4].

Вважаємо, що використання усіх зазначених напрямів спроможне забезпечити достатні темпи зростання ефективності фінансово-господарської діяльності підприємства.

Основним завданням дослідження вчених різних країн є економічно обґрунтоване комплексне використання засобів і предметів праці та пошук нових шляхів їх раціонального використання, оскільки використання ресурсів та економічна ефективність виробництва тісно пов'язані. Саме тому не можна очікувати результативності фінансово-господарської діяльності за нераціонального використання ресурсного потенціалу.

Одним із основних завдань для господарюючих суб'єктів є вирішення проблеми підвищення ефективності використання обмежених виробничих ресурсів шляхом вияву і максимального використання наявних ресурсів діяльності для покращення кінцевих результатів роботи. Таким чином, дефіцит ресурсів може бути покритим за рахунок раніше створених резервів.

Таблиця 1

#### Напрями підвищення ефективності фінансово-господарської діяльності підприємства

| Напрямок підвищення економічної ефективності | Характеристика   |
|--|--|
| Ресурсний                                    | Використання оборотних засобів<br>Використання основних засобів<br>Ефективність використання трудових ресурсів |
| Організаційний                               | Організаційно-правова структура управління<br>Організація виробничо-господарської діяльності на підприємстві   |
| Технологічний                                | Упровадження сучасних досягнень у сфері техніки і технологій<br>Удосконалення наявної техніки і технологій     |

Джерело: складено автором на основі [5]

**Висновки.** Таким чином, під економічною ефективністю розуміють максимальну вигоду, яку можна отримати за мінімальних затрат у процесі економічної діяльності з урахуванням додаткових умов, які мають місце в момент визначення ефективності відповідного господарського заходу. Проблема підвищення ефективності виробництва та діяльності підприємства загалом полягає в забезпеченні максимально можливого результату на кожну одиницю затрачених трудових, матеріальних і фінансових ресурсів. Основними напрямками підвищення ефективності роботи підприємства є ресурсний, організаційний та технологічний. Одним з основних напрямів є ресурсний, який базується на необхідності проведення детального аналізу використання наявних матеріальних та трудових ресурсів. Із вищесказаного можемо дійти висновку, що тільки комплексне використання наведених напрямів зможе вплинути на темпи зростання ефективності фінансово-господарської діяльності підприємства.

#### БІБЛІОГРАФІЧНИЙ СПИСОК:

1. Андрійчук В.Г. Теоретико-методологічне обґрунтування ефективності виробництва // Економіка АПК. 2005. № 5. С. 52–63.
2. Бойчик І.М. Економіка підприємства : Навч. посіб. / І.М. Бойчик. [вид. 2-ге, доп. і перероб.]. К. : Атіка, 2011. 528 с.
3. Воронін О. Визначення показників економічної ефективності виробництва на основі модифікації ресурсного підходу // Економіка України / О. Воронін. 2007. № 10. С. 29–37.
4. Кісіль М.І. Критерії і показники економічної ефективності малого і середнього бізнесу на селі // Економіка АПК. 2009. № 8. С. 59–64.
5. Шматковська Т.О. До питання дефініції економічної ефективності використання основних засобів / Т.О. Шматковська, С.М. Онисько, О.Г. Агрес // Materialy VI Mezinarodni vedecko-prakticka konference «Veda a technologie: krok do budoucnosti – 2010». Dil 5 Ekonomicke vedy: Praha. Publishing House «Education and Science» s.r.o. P. 84–86.; (27 unora (лютого)–05 brezen (березня) 2010 roku). URL: <http://esnuir.eenu.edu.ua/handle/123456789/4467>

#### REFERENCES:

6. Andriichuk V.G. Theoretical and methodological substantiation of production efficiency // Economy of agroindustrial complex. 2005. no. 5. pp. 52–63.
7. Boychik I.M. (2011) Business Economics: Teaching. manual / I.M. Boychik [kind. 2nd, additional and processing.]. K.: Atika, 528 p.
8. Voronin O. (2007) Determination of indicators of economic efficiency of production based on the modification of the resource approach // Economy of Ukraine / O. Voronin. No. 10. pp. 29–37.
9. Kisil M.I. (2009) Criteria and indicators of economic efficiency of small and medium business in the village // Economy of the agroindustrial complex. No. 8. pp. 59–64.
10. Shmatkovskaya T.O. The question of defining the economic efficiency of the use of fixed assets / T.O. Shmatkovska, S.M. Onisco, O.G. Agres // Materialy VI Mezinarodni vedecko-prakticka konference «Veda a technologie: krok do budoucnosti 2010». Dil 5 Ekonomicke vedy: Praha. Publishing House "Education and Science" s.r.o. P. 84–86; (27 unora (February) 05 brezen (march) 2010 roku). URL: <http://esnuir.eenu.edu.ua/handle/123456789/4467>

**Hryhorash O.V.**  
*Candidate of Economic Sciences,  
Senior Lecturer at Department of State,  
Local and Corporate Finance,  
University of Customs and Finance*

**Bulyhina D.O.**  
*Student  
University of Customs and Finance*

## **FACTORS OF IMPROVING THE OPERATING EFFICIENCY OF ENTERPRISES**

The essence of efficiency as an economic category is described and the main factors that influence and define it are considered in the article. Recommendations to improve the economic efficiency of financial and economic activities of enterprises due to optimizing the use of their internal reserves are provided.

The term “efficiency” is derived from the term “effect”, which in translation means execution, the result of a certain cause or action. But the effect does not answer the question: at what price this result was obtained. Therefore, the efficiency category can be measured as the correlation between the result and the cost (resources) that it has caused.

The main objective of assessing the effectiveness of an enterprise is to identify the possibility of its further development, determined by the results of a full analysis of financial and economic activity. Therefore, the most important task of operation of a modern enterprise is to increase the efficiency of its financial and economic activity by optimizing the use of its internal reserves and system development of ways to increase the efficiency of activities. Ways for improving the efficiency of the company are a set of some measures to improve the organization of production.

The factors of influence on the efficiency of financial and economic activity must be divided on internal and external. Internal depend on the effectiveness of management staff and enterprise staff, express the results of the enterprise, and external ones quantitatively determine the level of the use of production and financial resources.

The organizational and legal form of ownership depends on the investment attractiveness of the business entity, the scale and volume of production, as well as the level of quality control of managerial decisions. The level of labour productivity, the efficiency and quality of the organization of production and economic processes at the enterprise, the ability to expand production and generate additional profits depend on the qualifications of managerial staff and labour resources.

Among the external factors, there are natural climatic conditions. The output of finished products should be confirmed by demand in the market, as well as the availability of a solvent consumer who has enough financial resources to purchase it. Availability of credit resources, as well as the availability of potential investors will allow the company to expand production volumes, also to modernize, reconstruct, re-equip the production facilities, purchase new equipment and technology.

The main directions for increasing the efficiency of financial and economic activity of the enterprise are resource, organizational, and technological. One of the main directions of increasing the efficiency of financial and economic activity of the enterprise is the resource, which is based on the need for a detailed analysis of the use of available resources and living labour. The second direction is the organizational one, in accordance with which searches for new possible ways to improve the management system and increase the effectiveness of those processes carried out in the enterprise. The third direction of increasing financial and economic activity of the enterprise is technological, which involves the introduction of modern technologies and technologies, as well as the solution of organizational and legal issues.

We believe that the use of all these areas will be able to provide sufficient growth rates of the efficiency of financial and economic activity of the enterprise.